

KONİÇE DERGÂHI POSTNİŞİNİ AMASYALI TÜRÂBÎ BABA VE ŞİİRLERİ *

KONICE DERVISH CONVENT SHEIKH TURABI BABA OF
AMASYA AND HIS POEMS

Orhan KURTOĞLU **

Öz

Ahmed Yesevi geleneğinden gelen, İslamiyet ile eski Türk inançları gibi kaynaklardan beslenen ve Türk tasavvuf hareketi içerisinde millî ve önemli bir mevkide yer alan Bektaşilik, zaman içerisinde diğer pek çok tasavvufî hareket gibi kendi sanat ve edebiyat geleneğini de oluşturmuştur. Bu bağlamda zengin sanatçı ve edebî ürün kadrosuna sahip Bektaşî edebiyatı, aynı zamanda Türk kültür ve edebiyatının özgün bir kolunu oluşturmaktadır.

14. yüzyılda Kaygusuz Abdal'la başladığı kabul edilen bu geleneğin edebî örneklerinde genel olarak din ve tasavvuf büyükleri övülüp, tarikatın usul, erkân ve ayininden bahsedilirken içerisinde Hurufiliğe dair de pek çok unsur bulunmaktadır.

Hayatı hakkında şimdilik pek fazla bilgi bulunmayan Konîçe Dergâhi postnişini Amasyalı Tûrâbî de Bektaşilik edebî geleneği içerisinde eser vermiş bir Bektaşî şeyhidir. Diğer pek çok mutasavvıf isim gibi Tûrâbî'de de asıl gaye tasavvufî düşüncelerini taliplerine aktarmak olduğundan şiirleri özenli bir dil, imlâ ve üsluba sahip değildir.

Bu çalışmada Amasyalı Tûrâbî'nin taliplerine yer yer Hurufilik anlayışıyla örölü tasavvufî düşüncelerini aktarmak amacıyla kaleme aldığı “*Dürcü'l-hakâyık*” adlı tasavvufî eseri tanıtıldıktan sonra, eser içerisinde yer alan ve çoğunluğu klasik Türk edebiyatının en popüler nazım biçimi olan gazel şeklinde yazılmış 42 manzumenin metin tespiti yapılarak bu metinlerin şekil ve muhteva özellikleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türk edebiyatı, Alevi-Bektaşî edebiyatı, Hurufilik, Amasyalı Tûrâbî, *Dürcü'l-Hakâyık*.

Abstract

Bektashism, which originates from Ahmed Yesevi tradition and nourishes from resources such as Turkish beliefs and is positioned as a national and significant role in Turkish Sufism movement, has formed its own arts and literature tradition just like other Sufi movements in time. In this context, Bektashi literature, which has had a rich artist and literature establishment, has been a unique branch of Turkish culture and literature at the same time.

In the literary examples of this tradition, which is believed to have started with Kaygusuz Abdal in the 14th century, the wise people of religion and Sufism are generally praised and there are also many elements related to Hurufism while the order's practice, officials and rites are being told.

* Makalenin Geliş Tarihi: 04.11.2017, Kabul Tarihi: 21.11.2017.

** Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, orkurt2@gmail.com, ORCID ID: orcid.org/0000-0001-6640-0937

Koniçe Dervish Convent sheikh *Türâbî of Amasya*, of whom people know little about his life for now, is also a Bektash sheikh who produced works within Bektashism tradition. Just like many other Sufis, since the main aim in *Türâbî* is to convey sufi ideas to his seekers, his poems do not have an attentive language, spelling and manner.

In this study, sufi work “*Dürcü’l-hakâyık*” by *Türâbî of Amasya*, who had written it in order to convey his ideas to his seekers, is introduced and then textual evaluation of 42 poems is made and shape and content characteristics of these poems, which mostly were written in odes – one of the most popular poetry forms of classical Turkish literature – are focused on.

Key words: Turkish literature, Alevi-Bektaşî literature, Hurufism, *Türâbî of Amasya*, *Dürcü’l-Hakâyık*.

1. Giriş

Ahmed Yesevi geleneğinden gelen, İslamiyetle birlikte eski Türk inançları gibi kaynaklardan da beslenen Bektaşilik, Türk tasavvuf hareketi içerisinde millî ve önemli bir mevkide yer almaktadır. Diğer pek çok tasavvufî hareket gibi kendi sanat ve edebiyat geleneğini oluşturan Bektaşilik, Türk kültür ve edebiyatının zengin sanatçı ve edebî ürün kadrosuna sahip özgün bir kolunu oluşturmaktadır. Hacı Bektaş-ı Velî ve Abdal Musa kültürüyle beslenen Alevi ve Bektaşî edebiyatı, halk edebiyatının dil, tür, şekil vd. imkânlarıyla birleştirerek yeni bir sentez oluşturmuştur. Bu sentez edebiyatta eser veren isimler Allah, Hz. Muhammed, Hz. Ali ve Âl-i abâ’ya sevgi ve hürmetlerini, harflerin sıralarını, Hacı Bektaş-ı Velî’nin düşüncelerinin Hz. Muhammed ve Hz. Ali’den ayrı olmadığını, tarîkâtın âyin ve usullerini, Seyyid Gazi, Kızıl Deli Sultan, Balım Sultan, Otman Baba, Sarı Saltuk gibi tasavvuf büyüklerinin menkabelerini sade, halkın anlayabileceği bir dille terennüm etmişlerdir.

14. yüzyılda Kaygusuz Abdal’la başladığı kabul edilen bu geleneğin edebî örneklerinde genel olarak yukarıda ifade edildiği gibi din ve tasavvuf büyükleri övülüp, tarikatın usul, erkân ve ayininden bahsedilirken içerisinde Hurufîliğe dair de pek çok unsur bulunmaktadır.

Temeli, eski çağlardan gelen ve harflerle sayıların kutsallığını kabul edip bunlara çeşitli sembolik anlamlar yükleyen anlayışa dayanan Hurufîlik, Fazlullah-ı Hurûfî’nin (ö.1394) kurup geliştirdiği, harflerin esrarına dayanan bâtnî bir akımdır. Hurûfîlerin İbâhiyyeci ve zındık olduklarını düşünen ulemânın (Aksu 1998: 409) kendilerine karşı devlet adamlarını uyarmaları neticesinde çeşitli baskılara uğrayan Hurûfîler, faaliyetlerini gizliden gizliye sürdürmek durumunda kalmışlardır. Otoritenin artan bu sıkı takibinden bunalan Hurufîler, 15. yüzyıldan itibaren kendi başlarına hareket etmekten ziyade diğer tasavvufî düşüncelerde yer alma yolunu seçmiştir. En rahat hareket imkânını Alevi ve Bektaşî düşüncesinde bulan Hurufîlik, diğer tasavvufî ekollere de tesir etmekten geri durmamıştır.

2. Amasyalı Tūrâbî'nin Hayatı ve Eseri

Kaynaklarda Tūrâbî mahlasını kullanan pek çok şaire rastlanmaktadır. Bunlar II. Murad devri şairlerinden Akşehirli Mustafa Tūrâbî (ö. ?), Şehzade Cem'in hocalarından biri olan Vâiz Tūrâbî (ö. ?), Kastamonulu Şuayb Tūrâbî Ef. (ö. 1523), Mevlevi Tūrâbî (17. yy), Nidâî mahlasını da kullanan Yek-çeşm Mehmed Tūrâbî (ö. 1718), Sinoplu Derviş Ömer Tūrâbî (ö. 1726), Ali Tūrâbî (19. yy) Veliyyüddîn Tūrâbî, İstanbullu Âşık Tūrâbî ve Âşık Tūrâbî (Tuman, 2001: 129; Kılıç 2013; Yekbaş 2014, Erdal 2014, Çakır 2015)dir. Bunların dışında *Amasya Tarihi*'nde de şair oldukları belirtilen Sabikî Tūrâbî Şuayb Efendi (ö. 1520), Alizâde Tūrâbî Mustafa Efendi (ö. 1630) ve Baba Şeyh Tūrâbî Ali Efendi (ö. 1829) isimleri de kayıtlıdır (Abdi-zâde, 2013: 26-27).

Ancak çalışmamıza konu olan Tūrâbî, bunların dışında başka bir isimdir. Kendisinin tarihî ve menkabevi hayatı hakkında bilinenler son derece sınırlıdır. Rumelide yaşadığı bilinen ve Bektaşiler arasında oldukça meşhur olduğu söylenen (Altınok, 2006: 14) Tūrâbî'nin bilinen tek eseri olan *Dürçü'l-hakâyık*'ın sonundaki kayıta asıl adının Abdullah, memleketinin Amasya olduğu ve h. 1257 m. 1841/1842 yılında Koniçe Dergâhı postnişinliği görevinde bulunduğu dair bilgiler mevcuttur (Tūrâbî, 70b).

Bunların dışında elindeki bir yazmada “çâker-i âl-i abâ es-Seyyid Tūrâbî Abdullah Baba” yazılı bir mühür bulunduğunu bildiren Bedri Noyan'ın (2003: 41) Ali Nâcî Baykal Dedebaba'nın özel not defterinde 9 Nisan 1930 Çarşamba tarihi ve “28 yıl kadar önce Müslim Bey isminde bir zatın kendisine anlatmış olduğu bir olay” açıklamasıyla yer alan notta Tūrâbî'nin menkabevî hayatına dair bilgiler de mevcuttur. Bu not şu şekildedir: “Müslim Bey nakletti. Şimdi Kars Mebusu olan Doktor Sadreddin (Hatuza) Bey'in hanımının dedesi Nasliç'te mukîm Âbidîn Bey'e bir gün Tūrâbî Baba Koniçe'den gelmiş ve misafir olmuş, muhabbet edilmiş. Âbidîn Bey, lokma hazırlanmasını emretmiş. Karısı Tūrâbî hakkında 'Daha mı içecek hortlak herif!' vesaire gibi tefevühâta bulunmuş. Sofraya davet vâkî olduğu zaman Baba merhûm bir eser-i celâl göstererek reddetmiş. Kadının vücudunun ortadan kalkması için beddua ederek Âbidîn Bey'in biraderi Mûsâ Bey'in evine gitmiş ve orada kalmış. Mûsâ Bey'in evinin avlusuna girdiği zaman Tūrâbî merhum şiddetle ayağını yere vurarak orada iz bırakmış.

Müslim Bey diyor ki: Bu iz mürûr-ı zamanla da silinmedi ve herkesin ziyâretgâhı oldu. Bu olaydan on gün sonra da Âbidîn Bey'in karısı öldü. Kadının memleketi, onun hortlak olarak halkı iki sene taciz ettiğine kânî imiş.

Tūrâbî merhûm, ilk kez Koniçe'ye geldiği vakit Yanya müftüsü valiye gidip bu adamın Koniçe halkını igvâ ve izlâl ettiğini söylemiş. Vali de kaymakama Baba'nın mahfûzen gönderilmesi hakkında emir vermiş ve bittabi öyle de

yapılmış. Baba, valinin huzuruna çıktığı zaman serd olunan bazı sualler üzerine, ‘Beni imtihan mı ediyorsunuz? Böyle olmaz en büyük âliminizi çağırın onunla görüşelim.’ demiş. Müftüyü çağırılmışlar, Tûrâbî hazretlerinin mübarek nutku muvâcehesinde müftü şaşırıp kalmış, rezil olmuş. Bunun üzerine kendisi dışarı kaçmış. Vali de Baba’nın elini öpmüş, ardından da nasib almış.

Bu vaka üzerine Baba hazretleri Yanya’da Nakşî şeyhi Ali Efendi namında muzannadan bir zatın misâfiri olmuş. Şeyh efendi, Baba geldiğinde Baba’ya büyük ikramlar yapmış, merbûtiyetler göstermiş, sohbet ve muhabbet arzetmiş. Bu esnada birisi gelerek müftü efendinin boğazından pek fenâ hâlde muzdarip olduğunu ve Baba hazretlerinin merhametine iltica ettiğini söylemiş. Baba bir elma alarak dörde ayırmış bunun bir tanesini yutsun, ötekileri yesin buyurmuş. Müftü böyle yapmış ve müteakiben boğazından bir leğen dolusu kan ve cerahat boşanmış ve iyi olmuş.

Müslim Bey fakîre diyor ki belki daha çocukluğumda, elli elli beş sene evvel gördüğüm ve tanıdığım bu zâtı bu gece rüyamda gördüm. Elinde bir şişe vardı. İçinde bir su ve kim olduğunu kestiremediğim bir de tasvîr vardı. Tûrâbî hazretleri bu şişedeki sudan birazını içti ve mütebakisini sizin üzerinize döktü. Suyun hemen yarısı sizi ıslattı, birazı da bana isabet etti. Teheyyütle uyandım ve hazretin rûhuna bir fatiha okudum. Bu çok güzel bir mana olsa gerektir. Allâh Allâh eyvallâh. 9 Nisan 1930 Çarşamba” (Noyan, 2003: 41-42).

Noyan bu menkıbevi bilgileri aktardıktan sonra yukarıda bahsettiğimiz bir kitap üzerindeki kaydı da dikkate alarak kayd-ı ihtiyatla olmak üzere bahsedilen Tûrâbî Baba’nın Abdullah Tûrâbî Baba olduğu kanaatindedir (2003: 42). Biz de ihtiyatı elden bırakmamak kaydıyla bu menkıbeleri nakledilen Tûrâbî’nin kaynaklarda bahsedilen Tûrâbî mahlaslı diğer isimlerin dışında bir isim olan Amasyalı Tûrâbî Baba olduğu düşüncesindeyiz. Bilinen Tûrâbîlerin hiç birisinin eserleri arasında *Dürcü’l-hakâyık* adlı bir eserin olmaması, bahsedilen Tûrâbî’nin daha çok Rumeli’de tanınan bir isim olması ve eldeki menkabelerde de bu bölgeyle ilgili anlatıların yer alması bu düşüncemizi pekiştirmektedir.

3. *Dürcü’l-Hakâyık*

Dürcü’l-hakâyık, Amasyalı Tûrâbî’nin bilinen yegâne eseridir. Kırmızı meşin cilt içerisinde 71 varaktan oluşan eserin Arnavutluk Milli Kütüphanesindeki 15 numaralı dosyada yer alan bilinen tek nüshası, kütüphane kayıtlarına yanlışlıkla 61 varak olarak kaydedilmiştir. Eserin yapraklarının sonradan yapılan numaralandırılması sırasında 38. varaktan sonra sehven tekrar 30’dan başlanılarak numaralandırılmış ve sonuna kadar bu yanlış devam ettirilmiştir.

Cilt kapağına yapıştırılmış bir notta ve kütüphane kayıtlarında eserin adı,

Risâle-i Tûrâbî Baba olarak belirtilmiştir. Eserin baş ve son taraflarında bulunan ve eserle aynı kalem ve yazıyla yazılan açıklamalarda ise eserin müellifi ile birlikte adı da açıkça ifade edilmiştir:

“Baş: Pîşvâ-yı tarîkat reh-nümâ-yı hakîkat ‘ârif-i bi’llâh reşâdetlü es-Seyyid ‘Abdu’llâhü’t- Tûrâbî-i Amâsiyyevî hazretlerinin *Dürcü’l-Hakâyık* ismiyle müsemmâ olan risâle-i mergûbeleridir.

Son: Es-Seyyid ‘Abdu’llâh-ı Tûrâbî-i Amâsiyyevî Kaddese sırruhu’l- ‘âlî hazretlerinin bin iki yüz elli yedi (1257) senesinde Dergâh-ı Konîçe post-nişini oldukları âvânda kilik-i i‘câz buyurdıkları *Kitâbu Dürcü’l-hakâyık-ı bergüzîdeleridir*”.

Nestalik yazıyla kaleme alınan eserde herhangi bir bölüm başlığı bulunmamaktadır. Yukarıdaki bilgilerden başka eserde, istinsahına dair herhangi bir tarih ve kayıt da yer almamaktadır.

Dürcü’l-hakâyık, aslında içerisinde Hurufiliğe dair izahların da yer aldığı mensur bir eserdir. Eser, kısa birer hamdele ve salve ile başladıktan sonra müellifin Hz. Muhammed’in Hz. Ali münasebetiyle söylediği hadislerine Hurufilik terminolojisinden yararlanarak yaptığı yorumlarıyla devam etmektedir. Bir hususta bilgiler verildikten sonra çoğu zaman “f’ efhem” [anla, anlayın] ifadesiyle birlikte bu söylediklerini hem daha iyi açıklayabilmek hem de pekiştirmek düşüncesiyle bazen bir ayet ve hadis bazen de bir şiirle devam etmiştir. Bu manzum parçalar çoğu gazel olmak üzere toplam 42 adettir. *Dürcü’l-hakâyık*’a ait aşağıdaki bölümü bu duruma örnek olarak verebiliriz:

“Cum’a namâzından sonra Allâh kulları iki emr ile me’mûr oldular. İkisi dahi farz-ı ‘ayndır. Biri budur ki Allâh’dan fazlını talep eyleyeler ve biri dahi budur ki Allâh’[1] çok zikir eyleyeler. Allâh’ın fazlını bulmak namâz-ile olur zîrâ namâz Cum’a gün sî vü dü rek’at olur. Tamâm ki sî vü dü kelimenin zuhûru cum’a gündür. Ve Allâh’ın fazlı dahi sî vü dü kelimededen ‘ibâretidir. Her kim sî vü dü kelimenin sırrına vâkıf oldu, Allâh’ın fazlını buldu. Ve dahi buyurdular: Allâh’[1] çok zikir eylemek sî vü dü kelime ile olur ki Allâh’ın zâtı ve sıfâtı sî vü dü kelimedenden taşra degildir. İmdi her kim Hakk’ın zâtı ve sıfâtını sî vü dü kelime -ki sıfât-ı Hak’dır. Ayn-ı zât müşâhede eyledi- zâkir-i dâ’im oldu ki bî-nihâye Hakk’ı zikir eylemiş oldu. Sî vü dü kelimenin hod nihâyeti yokdur. Zât-ı Hak gibi ki sî vü dü kelimedenden çok zikir olmaz. Peygamber’imiz aleyhi’s-selâm buyurdu ki her kim Sûre-i Yâ-sîn okuya yigirmi iki kerre tamâm-ı Kur’ân okumak mikdârı sevâb bula ve dahi Allâh’ın vechini diler ve dahi Yâ-sîn aslıdır’ dedi. Bîst ü heşt kelime ki asl-ı fenâdır. Yigirmi iki noktası vardır ki harfî ve hattı temyîz eyleyen noktadır ki vechu’llâh dahi eczâ eylesen yigirmi iki olur. Anınçün Allâh’ın vechini diler buyurdular ki Yâ-sîn aslıdır. Cemî’-i kütüb-i âsmânî-i

Hakk'ı Sîn'de müşâhede eylemek olur zîrâ bîst ü heşt ü sî vü dü sâhibidir. Ve dahi yigirmi iki nokta vechu'llâha muvâfakat olduğuçün cemî'-i Kur'ân'ı yigirmi iki kerre okumak mikdârı sevâb bulurlar buyurdular. Ve cemî'-i 'amel-i sâlihîn güzîdesi Kur'ân okumak ve namâz kılmaktır ki bu 'amellerden netîce-i me'âl vechu'llâhdır. F'efhem. Gazel:

İçenler sermedî mestdir lebinden âb-ı hayvânı
Hayât-ı câvidân buldu çü zinde Hızr-veş cânı

Cemâlin Mushaf-ı Hak'dır okudum hamdü-li'llâh [ben]
Te'âla'llâh zihî sûret yazılmış kâf-ı Kur'ânî

Veliyyu'llâh eder secde kaşın mihrâbına karşı
Zihî irfân zihî ârif gören Hak vech-i insânî

Yüzün keşf etdi irfâna “*ale'l-arş istivâ*” sırrın
Okudu hüsn-i sûretden “*si vü dü*” vech-i insânî

Ne bilsin câhil-i nâ-dân ma'ârif ehl-i dil kadrin
Gözün aç bak be-hey zâhid hâlî sanma bu meydânı

Müsel sel zül(ü)f-i küfrün berât-ı ehl-i îmândır
Hakîkatde muvahhidir anın zülfünde îmânî

Türâbî levh-i hüsnünde hayât-ı “*lem-yezel*” buldu
Bu aşk içre bu meydânda bu dem sensin Süleymânî”
(Abdullâh Türâbî. 2b-3b)

Kafiye açısından başarılı örnekler olan ve klasik Türk edebiyatındaki genel duruma uygun olarak daha çok mürekkebe mürdef kafiye kullanıldığı bu şiirlerde vezin kullanımıyla ilgili olarak aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. Bu şiirlerde, Türk şiirinde en çok kullanılan aruz kalıplarından olan “*fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilâtün fâ ilün* (1, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41. manzumeler), *fe ilâtün fe ilâtün fe ilâtün fe ilün* (33. manzume), *me fâ ilün me fâ ilün me fâ ilün me fâ ilün* (2, 8, 9, 10, 21, 25, 27, 28, 35, 42. manzumeler) ve *me fâ ilün me fâ ilün fe ilün* (19. manzume)” (İpekten 1994: 277; İsen, 1997 443-452) kalıplarını kullanan Türâbî, iki şiirde (21, 35. manzume) ise birden fazla (iki) kalıp kullanmıştır.

Türâbî'nin bu şiirlerinde pek çok vezin kusuru bulunmaktadır. Metin kısmında da görülebileceği gibi kimi yerlerde bazı metin tamirleriyle metni ve vezni düzeltme yoluna gidilmişse de çoğu zaman şiirlerdeki bu vezin kusurları giderilememiştir. Bu durumu Türâbî'nin mutasavvıf kişiliği ile sanatçılık iddiasının olmadığına ve şiir bilgisinin eksikliğine bağlamak mümkündür. Zira Türâbî'nin mensubu ve

postnişini olduğu tasavvufi düşüneyi yaymak maksadıyla şiirler yazdığından önceliği kusursuz söyleyişe değil bu manzumelerin ihtiva ettiği manalara verdiği söylenebilir.

Diğer yandan vezin kusuru (zihaf) gibi görünen kimi yerlerde ise problemin telaffuz ve imlâ uyumsuzluğundan kaynaklandığını söylemek de mümkündür. Klâsik Türk edebiyatı, yazılı bir edebiyat olmakla birlikte bu tarzda yazmaya özen gösteren âşık ve tekke edebiyatı şairlerinin sanatlarını, çoğu kez duyma ve duyduğu gibi yazma/seslendirmeye dayalı olarak icra etmeleri, klâsik şiir anlayışına göre kusur gibi görünebilen bir takım durumları ortaya çıkarabilir. Tūrâbî'nin şiirlerinde de bu söylediklerimize uygun düşen kimi uygulamalar dikkat çekmektedir:

Dâl-i kaşın *mihrab*ında kılmışam Cum'ayı ben
Gösterir mey-hânedede ruhsârı sâkî âb-ı hayât

Kaşınla kirpigün zülfün rumûz-ı “küntü kenzu'îlâh”
Miyân ince boyu selvi hüdâyî *firdevs*-i a'lâ

Yedi iklimi *feth etdi* hem-demim sâhib-beyân
Câvidân-ı fazl-ı Hak'dan fazl-ı İlâh oldu gönül

Tūrâbî'nin şiirlerinde birinci beyitteki “mihrâb” kelimesindeki zihaf gibi pek çok zihaf bulunmaktadır. Bu kelimenin şair tarafından halk telaffuzundaki gibi kısa seslendirildiği düşünülebilir ve bir kusur olarak değerlendirilmeyebilir. İkinci beytin kalıbı “mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün”dür. Beyitte imâlenin dışında, ciddi bir kusur kabul edilen zihâf da görülmektedir. “Firdevs-i a'lâ” tamlamasında yer alan “firdevs” kelimesindeki bu durum, kelimenin Anadolu'nun pek çok yerinde bugün bile telaffuz edildiği şekliyle yani, “firdevs” olarak okunduğunda ortadan kalkmaktadır. Aynı şekilde üçüncü örnekteki “feth etdi” ifadesinin “fet etdi” şeklinde okunabilmesi ve kimi hece fazlalıkları da bu grupta değerlendirilebilir.

Bu şiirlerin muhtevasını ağırlıklı olarak Hurufilik oluşturmaktadır. Hurufî metinlerinde sık sık karşılaşılan 28 ve 32 sayıları, yüz ve yüzdeki Hurufilik anlayışına dair inanış ve işaretler (yüzün kiblegah, secdegâh, bayram, Kur'an ve cennet olması, kaşların bir âyet oluşturması vs.), bilhassa “tâ-hâ”, “yâ-sîn”, elif-lâm-mîm” gibi mukatta harflerini ihtiva edenler başta olmak üzere tasavvufî metinlerde sıklıkla karşılaşılan pek çok ayet ve hadisin kullanılması Tūrâbî'nin şiirlerinin nasıl bir muhtevaya sahip olduğunu net bir şekilde ortaya koymaktadır:

Nefsini egle muhakkak bil Hudâdır sî vü dü
Nûr-ı Ahmed hem cemâl-i Mustafâ'dır sî vü dü

‘Âlemin gaybî vücûdu kâ’inâtın ‘aynıdır
Dört yedi bir kezden oldu ‘ale’l-a‘lâdır sî vü dü (7/1-2)

Sâgar-ı Kevser lebinden “yâ ‘Alî illâ fetâ”
Vech-i pâkindir senin “ve’l-leylü ve’ş-şems ve’d-duhâ”

Sûre-i Tâ-Hâ vü Yâ-Sîn hatt-ı zülfün defteri
Gözlerin “ve’n-necm” âyâ kirpigün Âl-i abâ

Kaşların “hâ-mîm-‘ayn-sin-kâf” ankâ sâyesi
Gabgabından sordum ol ma’nâyı bildim sâkiyâ (24/1-3)

Gül yanagı bâg-ı cennet fâtiha “seb’u’l-mesân”
Zanbak-ı gîsûlarında “‘ayn sîn tâ hâ” oku (29/3)

Ey Tûrâbî bundan özge cânı ‘aşkı n’eylerem
“Lâ fetâ illâ ‘Alî”den gevher-i deryâyı bul (31/7)

Ey Tûrâbî sî vü dü nutkun hakîkat Zü’l-fikâr
Hatt-ı hüsnünde yazılmış Hak sıfâtü’llâh’[ı] gör (38/7)

Tûrâbî’nin şiirlerinde tanınmış Hurûfî şair Nesîmî’nin etkisinin olduğunu söylemek de mümkündür. Nesîmî’nin mensup olduğu tasavvufî düşüncesi ve neticede öldürülerek cezalandırılması tüm tasavvufî grupların kendisine ilgi ve muhabbet duymasını sağlayarak menkabevi bir hayat hikâyesinin oluşmasına yol açmıştır. Türk Dünyası edebiyatının önde gelen müşterek değerlerinden biri olan “Nesîmî’nin geniş bir coğrafyaya yayılan şöhreti, birçok şairi nisyan karanlığına gömen zamana da karşı koymuş, onun şiirleri her zaman ve mekânda daima merak, ilgi ve rağbet merkezi olmuştur. [...] Nesîmî’nin böylesine sevilmesindeki ilk âmili, onun çağları aşan fevkalâde lirizminde aramak icap eder.” (Köksal 2009: 77-78). Başta Alevî ve Bektaşî sanatçılar olmak üzere Türk tasavvuf geleneği ve edebiyatında farklı tasavvufî ekollere mensup birçok ismi derinden etkileyen ve harflerin gizemli dünyasına yaslanan Hurufîlik ile bu düşüncenin en tanınmış ismi olan Seyyid Nesîmî’nin bir Bektaşî şeyhi olan Tûrâbî’yi etkilememesi düşünülemez. Tûrâbî’nin aşağıda örnek beyitlerini verdiğimiz şiirleriyle matla beyitlerini verdiğimiz Seyyid Nesîmî’ye ait şiirler arasındaki vezin, kafiye ve redif benzerliklerinden başka muhteva ve söyleyiş benzerlikleri de dikkat çekici mahiyettedir. Bu durum, Nesîmî’nin asırların ötesinden süzülerek bir Bektaşî şairde yeniden dile gelmesi olarak değerlendirilebilir:

Nesîmî Tâ ki yüzünde görmüşem hüsnünde hayrân olmuşam
Düştüm saçın sevdâsına gör ne perîşân olmuşam (Ayan 2002: 492)

- Nesîmî Allâhü ekber ey sanem hüsnünde hayrân olmuşam
Kavs-i kuzehdir kaşların yâyına kurbân olmuşam (Ayan 2002: 497)
- Nesîmî Gel gör meni 'ışkunla kim neçesi giryân olmuşam
Terk-i cihân eylemişem cismün görüp cân olmuşam (Ayan 2002: 534)
- Türâbî Haymegâhı kurdu dilde kutb-ı sultân olmuşum
Pâdşâh konu sarâya Şâh-ı merdân olmuşum*
- Gel Türâbî'den haber al "men 'aref" esrârını
Mahremiyim fazl-ı Hakk'ın câvidân olmuşum*
- Nesîmî Firkatün derdi nigârâ bagrumı kan eyledi
Rûzgâra oldu muhâlif vaslı hicrân eyledi (Ayan 2002: 752)
- Nesîmî Ayrılıktan yâr benim bağrımı biryân eyledi
Özünü bir yana saldı beni bir yan eyledi (Ayan 2002: 757)
- Türâbî Tîg-i müjgândan bakış sinemde hicrân eyledi
Yakdı yıkdı kâfa çıkdı 'akl perîşân eyledi*
- Nesîmî Çün hemîşe ol güneş ruh-sâra döndürmüş yüzün
Şeş cihetten şol büt-i 'ayyâra döndürmüş yüzün (Ayan 2002: 624)
- Türâbî 'Ârif ol 'uryân içinde ebrâra döndür yüzün
Ol cemâl-i mihr ü mâh-ı Hünkâr'a döndür yüzün*
- "Semme vechu'llâh" cemâli Ka'be-i beytü'l-harâm
Sûret-i âdemde mastûr envara döndür yüzün*
- Nesîmî La'l-i nâbun çeşmesinde âb-ı hayvân gizlidir
Dürc-i yâkûtunda ey cân dürr ü mercân gizlidir (Ayan 2002: 386)
- Türâbî Sûret-i şâb "kâf-tı-tı"sırr-ı Kur'ân gizlidir
Çârdeh hatt-ı cemâli dîn ü îmân gizlidir*
- Yedi hattın yedi âyet bîst ü heşt ü sî vü dü
Kirpigin taburu çekmiş "âl-i imrân" gizlidir*
- Ebruların 'aynı çekmiş "lâ-fetâ illâ 'Alî"
Dü çeşmin nûr-ı velâyet şâh-ı merdân gizlidir*
- Nesîmî Her neye kim bahar isen anda sen Allâhı gör
Kancaru kim 'azm kılsan semme vechu'llâhı gör (Ayan 2002: 304)

Türâbî ‘Arş-ı Rahmân vech-i dil-ber âyine-i Allâh’[1] gör
Mushaf-ı hüsnünde [vardır] hatt-ı kenzu’llâh’[1] gör

4. Sonuç

Türk tasavvuf edebiyatının kaynaklarda adı zikredilmeyen, tarihî ve menka-bevi hayatı hakkında pek fazla bir şey bilinmeyen isimlerinden birisi de Amasyalı Türâbî’dir. Bu çalışmayla birlikte, bilindiği kadarıyla şiirlerini bir arada topladığı müstakil bir eseri olmayan Türâbî ve *Dürcü’l-hakâyık* adlı eseri içerisinde bulunan 42 parça şiiri, edebiyat araştırmacıların dikkatine sunulmuştur. Eldeki bu manzumelerden anlaşıldığı kadarıyla şiirlerinde Hurufilik düşüncesini işleyen ve zaman zaman Nesîmî tesiri ile şiirler söylediği görülen Türâbî, faydacı bir yaklaşım sergileyerek tasavvufi fikirlerini aktarmak üzere şiirle meşgul olmuş ve bu bağlamda estetik bir kaygı taşımamıştır. Şiirlerinde söyleyişten ziyade muhtevayı önceleyen şairin bu şiirleri, pek çok aruz ve söyleyiş kusuru barındırmaktadır. Bu kusurların bir kısmının müstensihten kaynaklanmış olabileceği de hatırdan uzak tutulmamalıdır.

5. Metin

1 [2a]

Gazel

[fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün]^{3*}

Mazhar-ı zât-ı sîfâtım kıblegâh oldu gönül

Mısr-ı câmi ‘dir vücûdum secdegâh oldu gönül

Pâdşâh konu sarâya dilde mihmânım ‘Alî

On sekiz bin ‘âleme [kim] pâdşâh oldu gönül,

‘Âlem-i gaybın vücûdu kâ`inâtın ‘aynıyım

Basmışım “*innâ hedeynâ*” sırr-ı şâh oldu gönül

Zâhidâ sayıklama gel ‘ayn-ı cem erkânı gör

Hem kelâmu’llâh nâtik-ı beytu’llâh oldu gönül⁴

“*Kâf u nûn*”dan ayn-i cem-i ‘âlem-i eşyâya bak

Ol elest bezminde ki emr-i ilâh oldu gönül

Rûh-ı kudsîdir kelâmım HıZR-ı ‘Îsâ zinde baş

Fâka pervâz eyledim Allâh Allâh oldu gönül

3* Metindeki zihaf olan ünlülerde uzunluklar gösterilmemiştir. Metne tarafımızdan ilave edilen ibareler [] içerisinde, okunuşundan emin olmadığımız yerler (?) şeklinde, okunamayan kısımlar (...) şeklinde gösterilmiş; vezin ve mana gereği zorunlu olarak değişiklik yaptığımız kelimeler dipnotta belirtilmiştir.

4 Mısranın vezni bozuk.

Gel Türâbî'den oku “*kad eflaha men tezekkâ*”⁵
Geçmişiz havf u recâdan çün felâh oldu gönül

2 [3a]

Gazel

[*mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*]
İçenler sermedî mestdir lebinden âb-ı hayvânı
Hayât-ı câvidân buldu çü zinde Hızr-veş cânı

Cemâlin Mushaf-ı Hak'dır okudum hamdü li'llâh [ben]
Te'âla'llâh zihî sûret yazılmış kâf-ı Kur'ânî

Veliyyu'llâh eder secde kaşın mihrâbına karşı
Zihî irfân zihî 'ârif gören Hak vech-i insânî

Yüzün keşf etdi 'irfâna “*'ale'l-arş istivâ*” sırrın
Okudu hüsn-i sûretten “*si vü dü*” vech-i insânî

Ne bilsin câhil-i nâ-dân ma'ârif ehl-i dil kadrin
Gözün aç bak be-hey zâhid hâlî sanma bu meydânı

Müsel sel zül(ü)f-i küfrün berât-ı ehl-i îmândır
Hakikatde muvahhidir anın zülfünde îmânî

Türâbî levh-i hüsnünde hayât-ı “*lem-yezel*” buldu
Bu aşk içre bu meydânda bu dem sensin Süleymânî

3 [5a]

Gazel

[*fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*]
Mushaf-ı hüsnünde yazmış ebruların “*kâf u hâ*”
Sünbülî gîsûlarındır kâhkülün zıll-ı Hudâ

Hatt-ı vechin levh-i mahfûz sûre-i “*seb'u'l-mesân*”
Dâl-ı kaşın “*kâbe kavseyn*” secdegâh-ı evliyâ

Hüsnüne pervâne-veş çün bâl-ı pervâz eylerim
Şem'ine yandım yakıldım ibtidâ vü intihâ

Ey cemâlin muhkemâtı “*sî vü dü*” “*hablü'l-metîn*”
Ben senin meftûnunum ey reh-nümâ-yı enbiyâ

Sûre-i Kevser lebündür selsebîl-i câvidân
Cennet-i firdevs yüzün hûb cemâlin Mustafâ

5 oku: metinde oku sen.

Mihr ü mâh âşüften olmuş rûz şeb eyler semâ
Âftâb-ı lâ-mekân şakku'l-kamersin istivâ

Bu Tûrâbî 'âşık-ı pervâne-dil bâl u per yandırmaga⁶
Hâk-pây-i Mustafâ'ya olmuşum ben dil-i şeydâ

4 [5b]

[Kıt'a]

[fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün]

Âdemin vechinde [kim] genc-i 'ayân[dır] "sî vü dü"

Lâ-mekân tahtında [her dem] "kün fe-kân"dir "sî vü dü"

Kirpikün zülfün[le] kaşın Fâtihâ ümmü'l-kitâb
Hatt-ı hüsnün gül yanagın gaybidendir "sî vü dü"

5 [6b]

Gazel

[fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün]

Sırr-ı "sübhâne'lezi" hüsnün beşâretdir bana

Îd-i ekberdir cemâlin hac ziyâretdir bana⁷

Dü cihânı vermişim ben ruhların bir tekine
Âyeti hüsnün kitâbı_ayn-i ticâretdir bana

Gel içir ey sâkiyâ [sen] selebîlinden meyi
Dil-berin ruhsârı kiblem cândan işâretdir bana⁸

Ey gönül Hakk'ın cemâlin dil-ber yüzinde görmeyen⁹
Dü cihân[a] a'madır ol bî-basîretdir bana

Haşr u neşri bunda gördüm "hâzâ sırâtu müstakîm"
Nefsimi bildim muhakkak Hak'dan 'ibâretdir bana¹⁰

"Küntü kenz" in gevheriyim bendedir genc-i nihân
'Aşka mi'mâr oldu gönül dilde_imâretdir bana

Ey Tûrâbî çün velâyet mülkünün sultânısın
Geymişim tâc-ı sa'âdet sâhib-sadâretdir bana¹¹

6 Beytin vezni bozuk.

7 hac: metinde hacca.

8 Mısranın vezni bozuk.

9 Mısranın vezni bozuk.

10 Beytin vezni bozuk.

11 Mısranın vezni bozuk.

6 [11a]**Gazel**

[fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün]

Hâne-i dil Beyt-i Hak'dır mısır-ı câmi' u's-salât
'Arş-ı vechu'llâh yazılmış 'ayn-ı zâtın 'ayn-ı zât

Vech-i âdem levh-i mahfûz bîst ü heşt [ü] sî vü dü
Bir nazar kıl cân gözüyle ey cemâl-i Hak-sıfât

“Alleme'l-esmâ”yı zülfün sırr-ı “sübhâne'llezî”
Kirpiginde zülf ü kaşun hoş kitâb-ı muhkemât

Levh-i ruhsârında gördüm Ka'be-i 'ulyâyı men
'Âlemi kılmış ihâta kande baksan nûr-ı zât

Küfre gark oldum imânım cennete şâyesteyim
Nesl-i Havvâ Âdem'em men 'âleme nûr-ı necât
Dâl-i kaşın mihrabında kılmışam Cum'ayı ben¹²
Gösterir mey-hânedede ruhsârı sâkî âb-ı hayât

Ey Tûrâbî esma gül vechinde defter eylemiş
Vech-i pâkin fazl-ı Hak'dır hall eder her müşkilât

7 [13b]**Gazel**

[fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün]

Nefsini egle muhakkak bil Hudâ'dır sî vü dü
Nûr-ı Ahmed hem cemâl-i Mustafâ'dır sî vü dü

'Âlemin gaybî vücûdu kâ'inâtın 'aynıdır
Dört yedi bir kezden oldu 'ale'l-a'lâdır sî vü dü¹³

Kaşların dâlında yazmış sırr-ı “sübhâne'llezî”
Zanbak-ı gîsûlarında istivâdır sî vü dü

Kirpigin tabura çekmiş leşker-i “ve'n-nâzi'ât”
Ruhların eyler şehâdet kibriyâdır sî vü dü

Vâridât-ı dü cihânın on iki burc u semâ
Dil-berâ şîrîn lebinde yedi deryâdır sî vü dü¹⁴

12 Pek çok yerde zihaf var. Bunları zihaftan ziyade telaffuzun imlaya etkisi olarak değerlendirmek mümkündür.

13 Mısranın vezni bozuk.

14 Mısranın vezni bozuk.

Hatt-ı hüsnünde yazılmış kâf-ı Kur'ân-ı mecîd
Okudum tefsîr-i hüsnüm “*ve-kefâ*”dır sî vü dü

Hem kelâmu'llâh-ı nâtık “*lem-yezel lemmâ yezel*”
Çâr 'unsur şeş cihâta illâ'dır sî vü dü¹⁵

Hem Semî' [ü] hem Basîr ü hem Kelîm ü hem Latîf
“Alleme'l-esmâ” küllü müsemmâdır sî vü dü¹⁶

Gel Tûrâbî [sen] tavâf et sî vü dü mir'âta bak
'Ayn-ı zâtımda müsemmâ reh-nümâdır sî vü dü

8 [17b]

Gazel

[*mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*]3

Bi-hamdi'llâh güzel hüsnüñ okudum Yâ-Sîn ü Tâ-Hâ
Esîr-i sayd-bend oldum asıldım zülfüne cânâ

Lebin la'l-i şarâbından içüp mest oldu 'âşıklar
Dudagın bâde-i kevser içenler 'ârif ü dâna

Cemâlin pertev-i nûru cihânı tutdu ey meh-rû
Kemend-i kâhkülün zülfün düşürdü 'âleme gavgâ

Hun-efşân dili sûzân idersem n'ola cân kurbân¹⁷
Şarâb-ı bâde-i vahdet içenler sermedî hâlâ

Benim gönlüm seher vakti yeler sevdâyi olmuşdur
Çekerdim sabuhu hasret gamın küncinde vâveylâ

Yazılmış hüsn-i hat vechin zihî “*hâ mîm 'ayn sîn kâf*”
Kaşın mihrâbı minberdir cemâlin cennet-i a'lâ

Tûrâbî “*min-ledün*” sırrın yüzün dersinde hatm etdi
Görenler mest-i bî-pervâ yüzün ey Yûsuf-ı zîbâ

9 [20b]

Gazel

[*mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*]

Görünen sahn-ı 'âlemde sıfâtu'llâh imiş bildim
Ne var esfelde a'lâda ki zâtu'llâh imiş bildim

15 Mısranın vezni bozuk.

16 Mısranın vezni bozuk.

17 Mısranın vezni bozuk.

Behişt-i “*lem-yezel*” hüsnün dehânın çeşme-i hayvân
Cemâlinde olan gavvâs veliyyu’llâh imiş bildim

Kaşın yayı güzel dil-ber rumûz-ı “*alleme’l-esmâ*”
Dudagın Hızr-ı ‘Îsâ’dır hayâtı’llâh imiş bildim

Ne lü’lü’ kirpigın zülfün anı fehm eyler ‘ârifler
Hakikat bir tavâf ili ne beytu’llâh imiş bildim

Sevâd-ı a’zam-ı hüsnüñ okudum levh-i mahfûzdan
Düvâzdeh burclu kâ’im ne sarâylar imiş bildim

Lebin esrârı ey dil-ber hayât-ı câvidân lü’lü’
Sî vü dü hattı hüsnünde ki Fazlu’llâh imiş bildim

Türâbî “*min ledün*” sırrın okudu hüsn-i hattında
Rumûz-ı “*alleme’l-esmâ*” cemâlu’llâh imiş bildim

10 [25b]

Gazel

[*mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün*]
Ne selvidir boyun dil-ber ki cennet içere Tûbâ
Ne nergisdir yanagın gül düşürmüş ‘âleme gavgâ

Kemendi kakhülü zülfün görenler mest [ü] hayrândır
Kaşınla kirpiginden [hem] okunur sûre-i Tâ-Hâ

Cemâlin pertevi Yâ-Sîn lebin la’l-i şarâb olmuş
Zihî lezzet lebin dil-ber bulunmaz misli bî-hemtâ

Yüzün levhinde ‘âşıklar erişdi cümleye maksûd
Saçında istivâ sırrı rumûz-ı leyle-i İsrâ

Kaşın mi’râcına dil-ber zihî sâye (?) te’âla’llâh
Yüzün “*ve’ş-şemsü ve’d-duhâ*” kaşın dâlında “*hel-atâ*”

Cemâlinde nikâbın aç beyân-ı “*küntü kenz*” ile
Bahâr oldu gül açıldı yüzünden sî vü dü Mevlâ

Türâbî’nin bu güftârı hayât-ı câvidân buldu
Kamu eşyâ eder secde sücûdı vechine illâ

11 [27b]

Gazel

[fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün]

Dil-berin hüsn-i hatında "kâf u hâ" ebyâtı bul¹⁸
Saçları "ve 'l-mürselât" şakku'l-kamer âyâtı bul

Kâhkülün zülf-i kemendi behişt-i dâru's-selâm¹⁹
Oku "ve 's-cüd v'akterib" vech-i Hak-ı mir'âtı bul

Gözlerin "ve 'n-necm" dil-ber kirpigin "ve 'n-nâzi 'ât"
Dâlı kaşı "kâbe kavseyin" eyle mi'râc zâtı bul

Yedi kişver yedi deryâ yedi hat "seb 'u 'l-mesân"
Lebi leb sor dil-beri [kim] Hızır-veş hayâtı bul

Gel Tûrâbî'den oku sırr-ı ebced esrârını²⁰
Çâr 'unsur şeş cihâtda sî vü dü bey'âtı bul

12 [30b]

Gazel

[fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün]

Haymegâhı kurdu dilde kutb-ı sultân olmuşum
Pâdşâh kondu sarâya Şâh-ı merdân olmuşum

Kâşif-i sırrı 'alîm [ü] vâkîf-ı esrârîyim
Basmışım "innâ hedeynâ" fazl-ı Yezdân olmuşum

Sırr-ı "sübhâne 'llezi esrâ"[ya] sultândır gönül
Sî vü dü el-hamdüli'llâh cem'-i Kur'ân olmuşum

Mısr-ı câmi 'dir vücûdum dü cihânın 'aynıyım
"Men 'aref" oldu vücûdum kâmil insân olmuşum

Pîr-i 'aşkım pîr-i 'aşkım pîr-i 'aşkım pîr-i 'aşk
'Âşık [u] ma'sûk-ı pîrim merd-i meydân olmuşum

Mâlik-i mülk-i velâyet vâhidü'l-kahhârıyım
Zü'l-fikâr-ı Hayderî'yim Şîr-i Yezdân olmuşam

Gel Tûrâbî'den haber al "men 'aref" esrârını
Mahremiyim fazl-ı Hak'ın câvidân olmuşum²¹

18 hüsn-i hatında: metinde hatt-ı hüsnünde.

19 Mısranın vezni bozuk.

20 Mısranın vezni bozuk.

21 Mısranın vezni bozuk.

13 [32a]**Gazel**

[fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün]

Ey sabâh [kim] derd-i yâre düşmüşüm efkâra âh
Merhametsiz sad pâreye gamzesi gaddâra âh

Rûz şeb endîşe-y-ile böyle perîşân olduğum
Hâl-i 'aşka yandığım şem' ile ruhsâra âh

'Ak(ı)l ermez bir tecellî hadd[i vü] pâyanı yok
Ey gönül salkım saçak sarmaş dolaş [sen] yâre âh

Boyunuma takdı güzel zanbak-ı gîsûların
Bu "ene'l-Hak" sırrına çekdi beni bir dâra âh

'Âşıkın ma'şûkdan özge mâ-cerâsın kim bilür
Ol sebebden sinedeki yâre âh dil-dâra âh

Cân harâbât oldu sâkî dil kadeh mey sun bize
Bâde-i gül-terden ol dost vermesin agyâra âh

Ey Türâbî deyr bu 'âlem ne tecellî hâline
Gâh şâd u hurrem-i yâr gâh belâ düşvâre âh

14 [33b]**Gazel**

[fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün]

'Âlem-i ervâhdaki 'ahd-ile peymânı bul
Ol "eles" bezminde mîsâk da 'vaya burhânı bul

"Men 'aref" den dersin öğren gezme böyle ser-serî
Dervîş ol derdmend ol Şîr-i Hak-ı Yezdân'ı bul

Gâfil olma cân gözün aç Kâf'a pervâz eyle gel
Kuş dilin fehm eyleyen kâmil ol[an] insânı bul

Sûre-i Tâ-Hâ vü Yâ-Sîn hatt-ı vechin defteri
Oku gel el-hamdü-li'llâh sî vü dü sultânı bul

Âdemi fehm eyle ey dil sırr-ı istivâsını
Gel erenler meclisinde 'ârif ol 'irfânı bul

Mürşid-i râh-ı hakîkat fazl-ı Hak'dan al sebak
Pîr-i 'aşkı reh-nümâ et dil Şeh-ı merdân'ı bul

Ders-i ‘irfân ise matlab gel Tûrâbî’den oku
Sen seni bilmez isen [hep] var yûri şeytânı bul

15 [35a]

[fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün]

Âdem’in vechinde on dört ism-i zâtu’llâha bak
Allah Allâh gör ne esrâr gör ne sırru’llâha bak

Sûret-i sırr-ı kelâmın “*küntü kenzu’llâh*” imiş
Ey cemâl-i hatt-ı Âdem sûreti Allâh’a bak

“Alleme’l-esmâ” küllî âdemin nutkudur
İstivâ sırrın ‘ubûr et “*semme vechullâh*”a bak

Âdemi bilmek dilersen fazl-ı Hak’dan al sebak
Ol şîrîn la’l-i lebinden esrar olan şâha bak

Gel Tûrâbî’den haber al hüsn âdem esrârını
Bîst ü heşt ü sî vü dü [kim] ol güzel Allâh’a bak

16 [37a]

Gazel

[fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün]

Kendi nefsin bilmeyen Rahmân’ı bilmez kandedir
Âdemi fehm etmeyen sultânı bilmez kandedir

‘Âlemin gayb-i vücûdu genc-i zâtın bilmeyen
Bîst ü heşt ü sî vü dü Yezdân’ı bilmez kandedir²²

Dün ü gün endîşe-y-ile ‘aşk ile pervâne dil
Dâr ile Mansûr olan meydânı bilmez kandedir

Ey dilâ bâkî nedir cism[in] ile cânın senin
Cism ü cânı bilmeyen merdânı bilmez kandedir

Gel Tûrâbî’den su’âl et hâl-i ‘aşkın hikmetin
Hâl-i ‘aşkı sormayan sübhânı bilmez kandedir²³

17 [38b]

Gazel

[fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün]

“*Kâbe kavseyn*” ebruların şem’ine pervâne dil
‘Âşıka ma’şûkdur özge cân ver şûkrâne dil

22 bilmez: metinde bilmem.

23 sormayan: metinde sormayanlar.

Sûre-i Kevser dehânın zülf ü kaşın “*kâf u hâ*”
Allah Allâh her taraftan hüsnüne dîvâne dil

İçeli la ‘l-i lebinden oldum harâbât-ı mey-fürûş²⁴
Post-nişîn oldum velâyet sâkin-i mey-hâne dil

Leblerin mey-hânesinde murg-ı dil mestânedir
Sâgar-ı mestâne sende bir dolu peymâne dil

Kirpigin zülfün kaşın “*hâzâ sırâtı müstakîm*”
Nefsime bildim muhakkak cânımız cânâna dil

Ka ‘be-i beytü’l-harâm [hep] mü’minin kalbindedir
“*Küntü kenz*”in noktasıyım gör ne kim ne hâne dil

Çün Türâbî tâ elestden oldu Hakk’ın mahremi
Gel gönül gavvâs ol kim lü’lü’-i ‘ummâna dil

18 [40a]

Gazel

[*fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün*]

Merhabâ ey pîr-i mugân bu gönül pervânesi
Dâyesin lâl-i lebinden gevher-i yek-dânesi

Dil-berin Kevser lebinden içeli bezm-i elest
Mescidin mey-hâneler olmuşuyum (?) mestânesi

Zencir-i zülfünde yârin kayd-bend oldu gönül
Göreliden dost cemâlin “*küntü kenz*”in hânesi

Gözleri “*nûrun ‘alâ nûr*” âyetin tefsîridir
Hızr-ı ‘Îsâ-yı Mesîh ol gör [ki] ne cân hânesi

Zindeyim şîrîn lebinden selsebilden mey-fürûş
Mey mi (?) Ka ‘be-i yüzündür bu gönül mey-hânesi

“*Alleme ‘l-esmâ*”-yı güldür îd-i ruhsârın senin
Ben senin ‘aşkından oldum ey gönül pervânesi

Ey Türâbî nâle vü feryâd u efgân eyleme
Cân [u] dil cânân-ı sultân sendedir dürdânesi

24 Mısranın vezni bozuk.

19 [40b]

Beyt

[*mefâ 'ilün mefâ 'ilün fe 'ülün*]

Asılsız fark olunmaz bir nesne²⁵

Sıfâtsiz zât ne mümkindür zîrâ

20 [41a]

Gazel

[*fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*]

Ey dilâ gel gâfil olma aç gözün didârı bul

Menba'-ı sırr-ı velâyet âdemdeki esrârı bul²⁶

Görmek istersen eger çâk et gözünden perdeyi

Âdemiyyet hil'atinde nokta-yı peykârı bul

Bul hayât-ı câvidânı Hızr-veş mânend Mesîh

Ey dilâ re'y-i kadîmden âyine ruhsârı bul

Bâde-i tevhîd içüp “*urvetü'l-vüskâ*”ya bak

Ma'nî-i sırr-ı tevellâ ol cemâl-i yârı bul

Bu Tûrâbî Hızr-ı dilde buldu hayât câvidân

Ma'rifet bahrinde gavvâs Hayder-i Kerrâr'ı bul

21 [42a]

Gazel

[*mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*]²⁷

[*fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*]

Menim zât-ı bi'l-kuvve sıfâtımdır kâ'inât²⁸

Menim ol pâdşâh-ı kutb-ı âlem nûr-ı envâr zât

Sag elimde felek-devrân sol elimde melek-hûbân

Sabâh [u] şâm çevgân elimde oynarım şeş cihât²⁹

Vücûdum hayme-yi ma'âd hâk [u] bâd nâr [u] âb

Tâc-ı sa'âdet başımda hall eder her müşkilât

25 Beytin vezni bozuk.

26 Mısranın vezni bozuk.

27 Manzumede iki vezin kullanılmış. Şiirin 3b mısrasından itibaren vezin değişiyor.

28 Mısranın vezni bozuk.

29 Mısranın vezni bozuk.

Levh-i mahfûz-ı Hudâ'yım nazargâhı bî-hicâb³⁰
Maşrık u magrib gözümde perde olmuş ref'-sıfât

Tâli'im mes'ûda erdi "*lâ-havfe 'aleyhim ve lâhüm yahzenûn*"³¹
Vâcib oldu zimmetimde emr-i Hak'dan mümkinât

Şehen-şâh-ı taht-ı dilde "*lâ-fetâ illâ 'Alî*"³²
Bu gönülde haymegâhı kurdu şimdi pâk-zât

Ey Türâbî "*men 'aref*"den "*'ârifun bi'llâh*" olan
Nefsini bildi muhakkak 'aynı zât-ı muhkemât

22 [43b]

Gazel

[*fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*]
'Ârif ol anla muhakkak 'ârifin esrârını
Mazhar-ı esmâ-yı küllü vech-i Hak dîdârını

Hatt-ı leb hatt-ı 'ârız "*hâzâ sırâtu müstakîm*"³³
Aç ma'rifet gözün gör âdemin dîdârını

Kâhkülü zülf-i kemendi ma'na-yı şakku'l-kamer
Hûr-ı cennet yanagı gör dil-berin gülzârını

Ey cemâlin "*yâ vü sîn*"den sûre-i "*seb 'u'l-mesân*"
Bu ne sırdır "*yâ vü sîn*"den Mansûr Hak berdârını³⁴

Sâgar-ı kevser lebinden sunmuşum la'l-i şarâb
Reğninin mey-hânesinde bulmuşum ebrârını

Mazhar-ı tâm oldu âdem 'aynı zâtın 'aynıdır
Kıl taleb âdemde[dir] Hak bu gönül ser-dârını

Bu Türâbî "*lâ-yezâl ü lem-yezel*" rûh-ı nutk-ı Kirdgâr³⁵
"*Lâ-feta illâ 'Alî*"[dir] dilde Zü'l-fikârını

30 Mısranın vezni bozuk.

31 Beytin vezni bozuk.

32 Mısranın vezni bozuk.

33 Mısranın vezni bozuk.

34 Mısranın vezni bozuk.

35 Mısranın vezni bozuk.

23 [45b]**Gazel**

[fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün]

Levh-i hüsnünde yazılmış hatt-ı hâyı (?) gözle gel
Saçlar şakku'l-kamer şâh u gedâyı gözle gel³⁶

Pîr-i 'aşkı reh-nümâ et tâlibâ gel zinde paş
"Eynemâ" oku "tüvellü" kaş u yayı gözle gel

Ey cemâlin sî vü dü tefsîr eder kirpiklerin
Gül yanagın bâg-ı cennet "kâf u hâ"yı gözle gel

Kâmetin "innâ fetahnâ" "hâzâ sırâtu müstakîm"
Hatt-ı vechin defterinde istivâyı gözle gel

V'ey lebin "kad eflaha ve men tezekkâ" gözlerin
Dâne-i mir'ât edinmiş Mustafâ'yı gözle gel

Sûret-i Kevser lebinden sâgar-ı bezm-i elest
Dil-berin la'l-i lebinde câm safâyı gözle gel

Ey Tûrâbî gâfil olma cân gözün eyle güşâd
Dil-bere döndür yüzün 'ayn-ı musaffâyı gözle gel³⁷

24 [48b]**Gazel**

[fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün]

Sâgar-ı Kevser lebinden "yâ 'Alî illâ fetâ"
Vech-i pâkindir senin "ve'l-leylî ve'ş-şems ve'd-duhâ"

Sûre-i Tâ-Hâ vü Yâ-Sîn hatt-ı zülfün defteri
Gözlerin "ve'n-necm" âyâ kirpigün Âl-i abâ

Kaşların "hâ mîm 'ayn sin kâf" 'ankâ sâyesi
Gabgabından sordum ol ma'nâyı bildim sâkiyâ

Ruhların "en lâ ilâhe" Hak şehâdet gösterir
Yedi kişver yedi deryâ yedi âyet istivâ

Saçların şakku'l-kamer "innâ hedeynâhu's-sebîl"
Okudum hüsnün berâtın "ve'd-duhâ" vü "hel-atâ"

36 gedâyı: metinde kefâyı.

37 Mısramın vezni bozuk.

Hatt-ı ebrû dâl-i kaşın sırr-ı “*sübhâne ’llezi*”
Bîst ü heşt ü sî vü dü vechin kefâ-yı kibriyâ

Ey Türâbî eyle tefsîr vech-i pâk-i dil-beri
Fazl-ı Hak’dan vahy olupdur sana sırr-ı evliyâ

25 [50b]

Gazel

[*mefâ ’ilün mefâ ’ilün mefâ ’ilün mefâ ’ilün*]
Cemâlinde hutûtundur zuhûr-ı esma-i hüsnâ³⁸
Ser-â-ser defter-i hattın yazılmış nüsha-i kübrâ

Berât-ı zanbak-ı gîsûn zihî Tâ-Hâ zihî Yâ-Sîn
Gözün “*ve ’n-necm*”dür gûyâ siyâhı çeşm-i hüveydâ

Ciger biryân gözüm giryân dili sûzânım ey mahbûb
Fırâk-ı âteş-i hüsnün benim gönlüm çeker illâ

Şarâb-ı la’l-i lebinden içeli sermedî mestim³⁹
Gönül mey-hâne küncinde çeker bir hû eder inşâ

Lebin mül mül yanagin gül yedi hattı sekiz cennet
Sevâd-ı a’zam-ı hüsnün çü tûtî Ka’be-i ’ulyâ

Kaşınla kirpigin zülfün rumûz-ı “*küntü kenzu ’llâh*”
Miyân ince boyu selvi hüdâyî firdes-i a’lâ

Türâbî ‘aşk-ı Ferhâd’ım edersem n’ola cân kurbân
Tabîb bilmez benim derdim bilir Mecnûn bolan (?) Mevlâ

26 [58a]

Gazel

[*fâ ’ilâtün fâ ’ilâtün fâ ’ilâtün fâ ’ilün*]
Ey cemâlin hatt-ı hüsnün kenz-i Kur’ân-ı ‘azîm
V’ey müselsel kâhkülün “*hâzâ sırâtun müstakîm*”

Kaşların “*hâ mîm ’ayn sîn kâf*” u Kur’ân-ı mecîd
Kirpigin zülfün gözün [kim] hûr-ı “*cennâtu ’n-na’im*”

Yedi âyet yedi kışver hüsn-i hattın defteri
Vech-i pâki câvidânî fazl-ı Hak zât-ı kadîm

38 Mısranın vezni bozuk.

39la’l: metinde لالی

Kiblegâhım secdegâhım dâl kaşın arası⁴⁰
Kim sana etmedi secde oldu “*şeytânu’r-racîm*”

Sûre-i “*seb’u’l-mesân*” mushaf-ı hüsnün [ey] güzel
Âyet-i hattı yüzün “*b’ismi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm*”⁴¹

V’ey şîrîn la’l-i lebin çeşme-i âb-ı hayât
Sî vü dü hattı dehânın “*alleme’l-esmâ*” Adem

Ey Tûrâbî fazl-ı Hak’dan nefha-i ‘Îsâ sözün
Muhkemâtı feth edelden gonce dehân “*lâm u mîm*”⁴²

27 [58b]

Gazel

[*mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün*]
(...)⁴³

Ki zâtım fâ’il-i mutlak gönül tahtındadır sultân

Vücûdum “*min-küllî’l-vücûh*” cemâlimde musavverdir⁴⁴
Bu sûretde benim zâtım ki anı fehm eder ‘irfân

Vücûdun bil ne insândır cihân emrine yeksândır
Ederler secde-i Âdem kamer şems-ile âsumân

Gönül şerhi beyânından uzun mâhı ‘ayânından
Cemâlimden tecellî Hak ‘ayân oldu nikâbından

Sadeftir bu vücûd ammâ Necef[dir] şâh gönül deryâ
Bir oldu katreye deryâ karışdı katreye ‘ummân

Nazar kıl bak cis(i)m câna özündeki o sultâna
Vücûdun mantığın öğren budur farzı sana Yezdân

Tûrâbî’nin bu güftârı dürüst al cândan ikrârı
Bu sırrı “*küntü kenz*” ile bilenler oldular insân

28 [59b]

Gazel

[*mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün*]
Salâdır ehline dil-ber duyan gelsin bu meydâna
Fenâ vü terk ü tecrîdi bilen gelsin bu meydâna

40 Mısranın vezni bozuk.

41 Mısranın vezni bozuk.

42 Mısranın vezni bozuk / dehân: metinde dehânın.

43 Mısra okunamıyor.

44 Mısranın vezni bozuk.

Menem mest ü harâbâtî felek destimde sâgardır
Ki andan nûş idüp mestân olan gelsin bu meydâna

Sag elinde meleklerle sol elinde feleklerle
Hesâb-ı vâridâtı hep sayan gelsin bu meydâna

Dem-â-dem ‘âlem âdemdir bu demdir âdem ‘âlemdir
Müsemâmîdir dilâ âdem bilen gelsin bu meydâna

Menem mey-hâne-i dilde sebû vü sâgar u sâkî
Sifâl-i ‘âr [u] nâmûsu kıran gelsin bu meydâna

Bu kâl u kîle (...) dedi ma‘nâ (?) olur çâre
Kamuya mahz-ı cân oldum duyan [gelsin] bu meydâna

Türâbî kim telâş-ile dedi seb‘în bu ma‘nâyı
Hüner dünyâ vü mâ-fihâ konan gelsin bu meydâna

29 [60b]

Nazm

[fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün]

Mushaf-ı hüsnünde dil-ber cîme dâl illâ oku

Dâl kaş[yla] yâyı çekmiş muhkemâtı yâ oku

Kâf u hâya ‘ayn [u] sîn [u] kâfa pervâz eyle gel
Selsebîl kevser dehânı sî vü dü deryâ oku

Gül yanagı bâg-ı cennet fâtiha “seb ‘u ‘l-mesân”
Zanbak-ı gîsûlarında “‘ayn sîn tâ hâ” oku

Gel kemend et boynuma zencîrini zülfün metîn
Dâra çek Mansûr-veş “‘ayn mîm” İsrâ oku

Tâlib-i dîdâr-ı yâr ol gey melâmet hırkasın
Eşiginde baş kesip [et] terk-i cân gavgâ oku

‘Aşkla baglu ‘aceb dîvâne sansınlar seni
‘Ayn-ı zâtın müstecem ‘i ‘ayn-ı müsemâmî oku

Ey Türâbî ‘ayn-ı mîmin müstecem ‘i sendedir
‘Ayn-ı zâtım ‘aynıdır ‘ayn-ı mim-i Mevlâ oku

30 [61a]

Beyt

[fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün]

Tâlib-i derd olmayan müştâk-ı dîdâr olmadı

Sîma-yı zülf-i dil-dâra ol giriftâr olmadı⁴⁵

31 [61b]

Nazm

[fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün]

Kâf'a pervâz eyle ey dil cism ü cân 'ankâyı bul

"Küntü kenz" in perdesinden "'alleme 'l-esmâ"yı bul

Pâdşâh-ı mülk-i dilde şâh-ı heştüm pâdşâh

Ka'be-i Hakk'a yakın gel zât-ı bî-hem-tâyı bul

Gel bu sırrı feh(i)m eyle sen de ara yâr-ı dil

Kevser içüp Hızr-ı hayy ol sâgar-ı sahbâyı bul

Vay cemâlin Zü'l-fikârı Hayderî' dir ey perî

İstivâsından beyânı "'urvetü'l-vüskâ"yı bul

Ey dilâ mir'ât-ı yâri bir temâşâ eyle gel

Hançer-i müjgân-ı dil-ber-yâre düş istignâyı bul⁴⁶

'Aşkla pervâne-veş [kim] âteş-i Nemrûd'a gel

(...) pîr-i mugânda ser-be-ser gavgâyı bul

Ey Tûrâbî bundan özge cânı 'aşkı n'eylerem

"Lâ fetâ illâ 'Alî"den gevher-i deryâyı bul

32 [62b]

Nazm

[fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün]

Dil-berin hüsnünde hattı sî vü dü sultânı bul

Zanbak-ı gîsûlârında âyet-i Kur'ân'ı bul

Tâlib-i dîdâr-ı yâr [hayrân] behişt-i hüsnüne

Leblerinden bâde sunsun çeşme-i hayvânı bul

'Âşık-ı dîdâr-ı dil-ber oldun ise ey gönül

Sür'at et beytu'llâha var sînedeki kurbânı bul

45 Mısranın vezni bozuk.

46 Mısranın vezni bozuk.

Gel kemend et boynuma kemend-i yârin kahkülün
Gel “ene’l-Hak” söyle dil Mansûr-veş gavgâyı bul⁴⁷

Hâl-i ‘aşkın hikmetini ehl-i hâl bir hâle sor
Evliyânın kiblegâhı Şâh-ı dil-merdânı bul

“Urvetü’l-vüskâ”da ey dil yây-ı kaşa secde et
Zülf-i küfründen oku gel dîn ile îmânı bul

Ey Türâbî ehl-i hâl ol hâl-i ‘aşka ülfet et
Sâgar-ı la’l-i lebinden bir dolu fincânı bul

33 [63b]

Nazm

[fe’ ilâtün fe’ ilâtün fe’ ilâtün fe’ ilün]

Yedi iklimde musahhar merd-i şâh oldu gönül
Tahta çıkdı şâh-ı heştüm pâdşâh oldu gönül

Nev-bahâr oldu açıldı hüsn-i hattı dil-berin
Kiblegâh oldu cihâna bedr-i mâh oldu gönül

Şâh-ı Merdân Şîr-i Yezdân dil mülkine basdı kadem⁴⁸
Tahtına basdı kadem sırr-ı İlâh oldu gönül

Yedi iklimi fet_ etdi hem-demim sâhib-beyân
Câvidân-ı fazl-ı Hak’ dan fazl-ı İlâh oldu gönül

Muhkemâtı kurdu şimdi dilde mihmânım ‘Alî
Lâ illâ ‘Alî Allâh Allâh oldu gönül⁴⁹

Şâmil-i kevn ü mekân [u] on iki burc-ı semâ
Pâdşâh konu sarâya dilde râh oldu gönül

Gel Türâbî tavâf et Ka’be-i Beytü’l-harâm’ı
Sâhib-i sırr-ı velâyet Beyt-i Allâh oldu gönül⁵⁰

34 [64b]

Nazm

[fâ’ ilâtün fâ’ ilâtün fâ’ ilâtün fâ’ ilün]

Ey yüzün “ve’ş-şems” cânâ v’ey yanagın hâverî
Ravza-i rıdvân yüzün [hem] dudagın [kim] Kevserî

47 dil: metinde ey dil.

48 Mısranın vezni bozuk.

49 Mısra eksik.

50 Mısranın vezni bozuk.

Gönlümü verdim güzel kaşların[in] sevdâsına
 “*Küntü kenzu'llâh*” cemâlin olmuşum ben mahremi

Kâşif-i “*kul innemâ*” [kim] kâhkülün şânındadır⁵¹
 İki kaşın “*kâbe kavseyni ev-ednâ*” hem-demi

Kâhkülün zülfün kemendi tâcdâr-ı “*kul kefâ*”
 Ey güneş tal'atlu dil-ber sana cândır 'aşk gamı⁵²

V'ey saçın zıll-ı Hudâ'dır ey beşer sûretlü Hak
 “*Rahmeten li'l-âlemîn*”sin ins ü cinnin reh-beri

Zanbak-ı gîsûlarında sırr-ı “*sühbâne'llezi*”
 Gözlerin “*nûrun'alâ nûr*” âyetu'llâh tefsiri

Gel Tûrâbî'den haber al âdemiyyet hilkatın
 Okudum “*seb'u'l-mesânî*” (...) nûru enveri

35 [65b]

Nazm

[*mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün*]⁵³
 [*fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*]

Yüzün hattında hâlleri yazılmış sûre-i Tâ-Hâ
 Yanagın Mushaf-ı Hak'dır gözün “*ve'n-necm*”dir gûyâ

Dehânın selsebîl olmuş lebin kevser zülâl dil-ber
 Sâgar-ı la'l-i lebin câna safâ rûha gıdâ

Kaşların dâlında mihrâb “*kâf ve'l-Kur'ân*” mecîd
 Kâhkülün “*leyletü'l-İsrâ*” v'ey sıfâtın kibriyâ

Huccetü'l-burhân yüzündür ma'na-yı ümmü'l-kitâb
 V'ey sıfâtın fazl-ı Rahmân “*ale'l-arşi istivâ*”

Kâhkülün küfründe hatt-ı yâ Latîf [ü] yâ Rahîm
 Nergis-i gîsûlarında cüş edipdir kâf u hâ

Ey cemâlin “*kâbe kavseyn*” kaşların esrârıdır
 “*Küntü kenz*” olmuş dehânın gül yanagın “*ve'd-duhâ*”

Ey Tûrâbî zâhir oldu “*küntü kenzu'llâh*”ımız
 V'ey beşer sûretli dil-ber ay yüzün bedr-i dücâ

51 ev-ednâ: metinde ev-ednâdır.

52 sana cândır aşk: metinde cândır sana 'aşkın.

53 Manzumede iki vezin kullanılmış. Şiirin 2b mısrasından itibaren vezin değişiyor.

36 [66b]**Nazm**

[fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün]

Tîg-i müjgândan bakış sînemde hicrân eyledi
Yakdı yıkdı kâfa çıkdı 'akl perîşân eyledi

Elf kaddi ince miyân ey beşer sûretlü Hak
Sarmaş dolaş dâl-ı zülfün dîdemi giryân eyledi⁵⁴

Nice kurbân olmayım ben zülf-i yâr ber-dârına
Asılı zülfünde dilâ soydu 'uryân eyledi

Yayı çekmiş "kâbe kavseyñ" dâl kaşın arası
Dün gice vuslatda dil-ber câna ihsân eyledi

Cânımı yandırdı dil-ber deldi firâk bagrımı⁵⁵
Başıma 'aşkın belâsı gör ne tûfân eyledi

Kasda cân etmek diler fitne kaşı[yla] gözleri
Kâhkül-i zülf-i kemend boynuma çevgân eyledi

Ey Türâbî yakdı yandırdı firâkı dil-berin
Zıkr ü fikrin oldu dil-ber 'aklı hayrân eyledi

37 [67a]**Gazel**

[fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün]

'Ârif ol 'uryân içinde ebrara döndür yüzün
Ol cemâl-i mihr ü mâh-ı Hünkar'a döndür yüzün

Gel ferâgat eyle ey dil bûriyâ hırka vü tâc
Şâh-ı merdâna eriş [sen] Kerrar'a döndür yüzün

"Semme vechu'llâh" cemâli Ka'be-i beytü'l-harâm
Sûret-i âdemde mastûr envara döndür yüzün

Feth-i bâb olsun sana [hem] vâris-i 'ilm-i ledün
Mısr-ı câmi'dir yüzün [sen] dîdara döndür özün

Âdemî âdemdir Âdem secdegâhım sûreti
Sûret-i âdemde nakşı ulü'l-epsara döndür yüzün⁵⁶

54 Mısranın vezni bozuk.

55 firâk: metinde firâkı.

56 Mısranın vezni bozuk.

Ol perî-peyker cemâli sırr-ı_ “ene’l-Hak” gösterir
Tâlib-i dîdâr-ı Hak ol dîdara döndür yüzün

Ey Türâbî hüsn-i dil-ber esmâ-yı küllîden nişân⁵⁷
Ol cemâli pâk-gevher vech-i gülzâra döndür yüzün

38 [67b]

Nazm

[fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün]

‘Arş-ı Rahmân vech-i dil-ber âyine Allâh’[1] gör
Mushaf-ı hüsnünde [vardır] hatt-ı kenzu’llâh’[1] gör

‘Âlem[i] nûr münevver bir noktadan gark eyleyen⁵⁸
Gel gönül şehrine gir kim dilde beytu’llâh’[1] gör

Ka‘be-i büt-hâne sen[sin] mescid-i mey-hâne men
Her taraf ‘âlî-nazar kıl “semme vechu’llâh”[1] gör

“Küntü kenz”in gevheri zât-ı de[r]gâh-ı Hak’dır⁵⁹
Mısır-ı câmi‘ taht-ı dildir bâ-i “b’ismillâh”ı gör

On sekiz bin ‘âlemi [hep] nûr u enver eyleyen
Bir tîn iken zâhir olup nûr-ı Fazlu’llâh’ı gör

Mekteb-i ‘irfân’a gel kuş dilin[i] öğrenmeye
İns ü cinne hük(ü)m eden mısır-ı dilde Şâh’ı gör

Ey Türâbî sî vü dü nutkun hakîkat Zü’l-fikâr
Hatt-ı hüsnünde yazılmış Hak sıfâtı’llâh’[1] gör

39 [68a]

Nazm

[fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün]

Sûret-i şâb “kâf tu ti” (?) sırr-ı Kur’ân gizlidir
Çârdeh hatt-ı cemâli dîn ü îmân gizlidir

Yedi hattın yedi âyet bîst ü heşt ü sî vü dü
Kırpığın taburu çekmiş “âl-i imrân” gizlidir

Ebruların ‘aynı çekmiş “lâ-fetâ illâ ‘Alî”
Dü çeşmin nûr-ı velâyet şâh-ı merdân gizlidir⁶⁰

57 Beytin vezni bozuk.

58 Mısranın vezni bozuk.

59 Mısranın vezni bozuk.

60 Mısranın vezni bozuk.

Gül yanagın havz-ı kevser yedi hattı “*hel-atâ*”
Zanbak-ı zülfünde dil-ber sûre-i Duhân gizlidir⁶¹

Bu ne sırdır istivâda firdevs-i dil-berin
Leyle-i İsrâ’yı zülfün küfründe îmân gizlidir⁶²

Kaşların mâhı hilâli kâf-ı Kur’ân-ı mecîd
Allâh Allâh ne temâşâ sûre-i Rahmân gizlidir⁶³

Ey Türâbî âb-ı zülâl sor dehânın dil-berin
Ol cihetden zindeyim ben dilde sultân gizlidir

40 [68b]

[fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün]
Zanbak-ı gîsûların tâc-ı sa’âdetdir bana
Dâl kaşın[dır] kıblegâhım ‘ayn hidâyetdir [bana]

Gözlerin nûr-ı velâyet “*lâ-fetâ illâ ‘Alî*”
Ka’be-i hüsnün tavâf dilde beşâretdir bana⁶⁴

Tûti-veş kevser lebinden içeli âb-ı hayât
Kâhkülün küfrü îmânım dil-ber kerâmetdir bana⁶⁵

V’ey cemâlin bedr-i mâhı on iki burc-ı semâ
Rûhların Tâ-Hâ vü Yâ-Sîn[i] şecâ’atdır [bana]

“*Kâbe kavseyni ev-ednâ*” ebrûların şânındadır⁶⁶
Sırr-ı “*sübhâne’llezi*” ‘adl ü ‘adâletdir bana

Hatt-ı vechinde yazılmış Fâtihâ “*seb ‘u’l-mesân*”
V’ey kelâmın sî vü dü [kim] harf-i âyetdir bana

Ey Türâbî çünkü bildin hâl-i ‘aşkın defterin
“*Lâ-fetâ [illâ] ‘Alî*” sadr-ı velâyetdir bana

41 [69a]

[fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün]
“*Kâbe kavseyn*” ebruların şem‘ine pervâne dil
‘Âşıkâ ma’şûkdur [hem] özge cân şükrâne dil

61 Mısrânın vezni bozuk.

62 Mısrânın vezni bozuk.

63 Mısrânın vezni bozuk.

64 Mısrânın vezni bozuk.

65 Mısrânın vezni bozuk.

66 Mısrânın vezni bozuk.

Sûre-i Kevser dehânın zülf ü kaşın kâf u hâ
Allah Allah her taraftan hüsnüne divâne dil

İçeli la‘l-i lebinden oldum harâbâtî mey-fürûş⁶⁷
Post-nişîn oldum velâyet-i sâkin-i mey-hâne dil

Leblerin mey-hânesinde murg-ı dil mestânedir
Şâ‘ir-i mestâne sende bir dolu peymâne dil

Kirpigin zülfün kaşın “*hâzâ sırâtun müstakîm*”
Nefsimi bildim muhakkak cânımız cânâna dil

Ka‘be-i Beytü‘l-harâm [her] mü‘minin gönlündedir
“*Küntü kenz*”in nüktesiyim görne kim ne hâne dil

Çün Türâbî tâ “*elest*”den oldu Hakk’ın mahremi
Gel gönül gavgâsı ol kim lü‘lü‘-i ‘ummâna dil

42 [70a]

Nazm

[*mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün*]
Gel ey bülbül bu efgâna seher vakti sehergâhî
Gül açılmış dil ü câna seher vakti sehergâhî

Çerâg[1] yakdı şebnemden bezendi bezm-i ‘irfânî
Ziyâfet eyle mihmâna seher vakti sehergâhî

Kadeh devri eyâ sâkî buy-ı gül renge yaslanmış
Meyi nûş et gel ‘irfâna seher vakti sehergâhî

Ser-â-ser bâg-ı cennet-i gülistan oldu dil şehri
Erişdi Şâh-ı merdân’a seher vakti sehergâhî

Hurûc etdi gönül şâhı velâyet tahtına sultân
Yüzün sür hâk-i pâyine seher vakti sehergâhî

İçenler la‘l-i lebinden şarâb-ı bâde-i tevhîd
Olurlar sermedî mestân seher vakti sehergâhî⁶⁸

Türâbî selsebîl içip “*sakâhum Rabbihum*” hamrın
Yürü merdâne meydâna seher vakti sehergâhî

67 Mısranın vezni bozuk.

68 Olurlar: metinde olurdur (?)

Kaynakça

- Abdî-zâde Hüsâmeddin (2013). *Amasya Tarihi*. C. 8. Haz. M. Aydın, G. Aydın. Amasya: Amasya Belediyesi Yayınları
- Abdullâh Tûrâbî-i Amâsiyyevî. *Dürcü'l-hakâyık*, Arnavutluk Milli Kütüphanesi, Dosje Nr. 15.
- Aksoyak, İsmail Hakkı (2008). “Osmanlı Şairlerinin Aruz Tasarrufları ve Araştırmacıların Gereksiz Müdahaleleri”. *Turkish Studies*. 3/6: 59-74.
- Aksu, Hüsâmettin (1998). “Hurufilik”. *İslâm Ansiklopedisi*. C. 18. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 408-412.
- Ayan, Hüseyin (2002). *Nesîmî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni*. Ankara: TDK Yayınları.
- Çakır, Emine (2015). “Türâbî”. *Türk Edebiyatında İsimler Sözlüğü*. <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=7124> [Erişim Tarihi 14.11.2017].
- Erdal, Tuğçe (2014). “Türâbî”. *Türk Edebiyatında İsimler Sözlüğü*. <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6169> [Erişim Tarihi 14.11.2017].
- İpekten, Haluk (1994). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İsen, Mustafa (1997). “Aruzun Anadolu'daki Gelişimi Çizgisi”. *Ötelerden Bir Ses*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kılıç, Filiz (2013). “Türâbî”. *Türk Edebiyatında İsimler Sözlüğü*. <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=938> [Erişim Tarihi 14.11.2017].
- Köksal, M. Fatih (2009). “Seyyid Nesîmî'nin Yayınlanmamış Şiirleri”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş-ı Velî Araştırma Dergisi*. 50: 77-135.
- Noyan (Dedebaba), Bedri (2003). *Bütün Yönleriyle Bektâşilik ve Alevilik*. 6: 41-43, Ankara: Ardıç Yayınları.
- Tuman, Nail (2003). *Tuhfe-i Nâilî*. Haz. C. Kurnaz, M. Tatçı. Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- Yekbaş, Hakan (2014). “Türâbî”. *Türk Edebiyatında İsimler Sözlüğü*. <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5597> [Erişim Tarihi 14.11.2017].